

Fahrettin Kerim Gökay (1898-1987)

Fahrettin Kerim Gökay 10 Ocak 1900'de, kardeşinin verdiği bilgiye göre 1898 yılında doğdu. 1934'te soy isim kanunu ile birlikte Gökay soyadını aldı. Ailesi Osmanlı Devleti'nin son döneminde Kırım'dan Dobruca'ya oradan da Eskişehir'e göç ederek yerleşmiştir. İlköğrenimini Eskişehir'de; rüştiye ve sonrası eğitimini İstanbul'da tamamlamıştır. İstanbul'da Liva İdadisi, Darül Feyz ve Rehber-i İttihad-ı Osmani İdadilerinde eğitim almıştır. Rehber-i İttihad-ı Osmani İdadisinin ders çizelgeleri ve müfredatından anlaşılacağı üzere eğitim öğretim mülkiye, hukuk ve yüksek ticaret okuluna hazırlık vasfına sahip bir okul olduğu anlaşılmaktadır. Bu okulun derslerini Tıp Fakültesine hazırlık için yeterli olmadığı anlaşılınca Fahrettin Kerim Bey İstanbul Çemberlitaş'taki Menba-ül İrfan Mektebinin İdadi kısmına yazıldı ve bu okulu da birincilikle bitirdi. Siyasete ilgisi bu yıllarda başladı.

1922'de İstanbul Darülfünun Tıp Fakültesi'ni başarıyla tamamladı. Mezuniyetinin ardından iki yıl süreli Almanya'da nöroloji alanında ihtisas yaptı (1922-1924). Almanya'nın farklı şehirlerinde 30'a yakın psikoloji laboratuvarını ziyaret etti, dönemin ünlü psikolog, psikiyatrist ve nörologları ile çalışmalar yaptı. 1924'te yurda döndüğünde Toptaşı Bimarhanesi'nde seririyat-ı akliye (asabiye kliniği) uzmanı olarak göreve başladı ve Toptaşı Bimarhanesi'nin Psikoloji Laboratuvarı şefliğine atandı. Zekâ araştırmalarına dair Almanya ihtisasında edindiği kazanımları bu laboratuvarın faaliyete geçirilmesinde ve bizzat araştırmalarında kullandı. 1926'da başarı çalışmalarından dolayı doçent, 1933'te üniversite reformu ile birlikte profesör ve 1942'de ordinaryüs profesör ünvanlarını da aldı. Bimarhane görevinde döneminin önde gelen hekimleri ve hocaları Prof. Mazhar Osman, Darülfünun görevinde Dr. Raşid Tahsin ile uzun süre birlikte mesai yaptı.

Katıldığı ulusal ve uluslararası bilimsel toplantılarda; hastane, fakülte vd. platformlarda edindiği tecrübeleri meslektaşları, öğrencileri ve kamuoyu ile paylaştı. Yaptığı çalışmalara dair gazete, mecmua ve bilimsel dergilerde makaleleri, kaleme aldığı telif, tercüme kitap türü yayınları bulunmaktadır. Bunların büyük bölümü bilimsel inceleme ve araştırmalardan oluşmakla birlikte dönemin önde gelen toplumsal ve siyasi sorunlarını, yurtiçi ve yurtdışı gezilerinden edindiği izlenimlerini, dönemin ünlü isimlerinin psikososyal tahlillerini de yaptı.

Çok yönlü bir bilim insanı olarak; meslek etiği, hekim hakları vb. konularda meslektaşları ile birlikte yürüttüğü sivil toplum çalışmalarına da önem verdi, öncülük etti. Ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşu çalışmalarının içinde en çok Hilal-i Ahdar (Yeşilay) bünyesindeki hizmetleri ve yayınları dikkat çekmektedir. Darülfünun hocalığı döneminde Kimsesiz Çocukları Kurtarma Yurdu komisyonlarında görev aldı, bu dönemde çocuk suçları üzerine detaylı araştırmalar yaptı. Kendi adıyla anılan Fahreddin Kerim Gökay Vakfı faaliyetlerine devam etmektedir. İstanbul Lions Kulübünün kurucuları arasında yer almaktadır. Ayrıca; Etıbba Muahedenet Cemiyeti, Türkiye Akıl Hıfzıssıhhası Cemiyeti, Türk

Prof. Dr. Fahreddin Kerim Gökay, hekim, akademisyen, siyaset adamı, İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı

Tababet-i Akliye ve Asabiye Cemiyeti, Kızılay, Türkiye Tıp Encümeni, Sinir Hekimleri Cemiyeti, Türkiye ve Beynelmilel İçki Düşmanları Cemiyeti üyelikleri de bulunmaktadır.

1949-1957 yılları arasında İstanbul Valiliği yaptı, İstanbul'un kentleşmesinde önemli hizmetlere vesile oldu. Anılan dönemde valilik ve belediye başkanlığı yaptı. Belediye başkanlığı döneminde 1950'li yılların en büyük göç hareketi olarak nitelendirilen Bulgaristanlı Türklerin çoğunluğunu oluşturduğu Balkan göçmenlerinin Türkiye'ye göçü ile başlayan göçmenlerin iskânı ve istihdamı sorununu başarı ile çözüme kavuşturdu. İstanbul'un Güngören, Gaziosmanpaşa, Zeytinburnu ve mücaviri semtlerde oluşturulan göçmen mahalleleri ulusal ve uluslararası ölçekte takdir kazandı. Bu başarısından dolayı Avrupa Konseyi Milletlerarası Mülteciler Problemleri Teşkilatı üyeliği ve başkanlığına seçildi. 1975'te Avrupa Konseyi İskân Fonu üyeliğine seçildi.

İstanbul Valiliği döneminde Rum azınlığa yönelik gelişen 6-7 Eylül olaylarında asayişini sağlamada yetersiz kaldığı eleştirileri üzerine dönemin İçişleri Bakanı Namık Gedik ile birlikte istifa etti. İstifası kabul edilmedi. 1957 yılına kadar İstanbul Valiliği ve Belediye Başkanlığı görevini sürdürdü. 6-7 Eylül Olayları 27 Mayıs askeri darbesi ile kurulan Yassıda Mahkemelerinde de gündeme geldi. Bu yargılamada beraat etti.

Vali-belediye başkanı olduğu dönemde ayrıca Yüksek Sağlık Kurulu istişare üyeliği, İstanbul Kriminoloji Enstitüsü üyeliklerinde bulundu. Vali-belediye başkanı görevinden sonra 20 Kasım 1957'de Cumhurbaşkanı Celal Bayar imzalı kararname ile Bern Büyükelçiliğine atandı. 20 Temmuz 1960'da askeri hükümetçe görevine son verildi, Dışişleri Bakanlığına müşavir olarak atandı. 1961'de Yeni Türkiye Partisi'nin İstanbul İl Başkanlığı görevinde bulundu. Bu görevi sırasında 12. Dönem İstanbul Milletvekili seçildi. Milletvekilliği ile birlikte Haziran 1962 - Kasım 1963 arasında İmar ve İskân Bakanlığı, Aralık 1963'te kısa süreli Sağlık Bakanlığı görevinde de bulundu. Siyasi hayatında farklı görevler üstlendi. Vali, belediye başkanlığı, imar ve iskân bakanlığı görevlerinde yaptığı başarılı çalışmalardan dolayı mülteciler ile ilgili uluslararası kurum ve kuruluşlarda Türkiye'yi temsil etti.

Siyasi hayatında polemikleri ve esprileri ile basın ilgisini çekse de; popülist söylemlerden uzak projeci ve sorun çözücü siyasal kimliği ön plana çıkmaktadır. Siyasi ve toplumsal çalışmaları ile birlikte yazın ve yayım çalışmalarını da ömrünün sonuna kadar sürdürdü. 22 Temmuz 1987'de vefat etti ve İstanbul Kadıköy'de Sahra-yı Cedid kabristanlığına defnedildi.

Mustafa Kemal Atatürk ile 1925'te I. Tıp Kongresi'nde tanıştı. O anı şöyle anlatmaktadır: *...memleketin sıhhat ordusunu dinlerken yakından okumaya çalıştım her birimizi ayrı ayrı huzuruna kabul edip elimizi sıkmak suretiyle iltifatta bulunduğu zaman duyduğum ve duyduğumuz heyecanı her an hissediyorum ve hissediyoruz. Her hayırlı inkılabı sinesinde besleyen, büyüten Tıbbiyyenin inkılapçı evlatları bu iltifat ve teveccühü ömürleri müddetince unutmayacak ve nesilden nesile kıymettar bir hatıra olarak tevdi edecektir.* Aynı kongrede, *Psikopat ve Aptal Çocukların Terbiyesi* başlıklı tebliğini sundu ve bu çocuklar için üretilen özel eğitim hizmetlerinin dünyadaki örneklerinden, bimarhane ve cezaevlerindeki vakalara dair tetkiklerinden bahsetti. Atatürk'ün psikososyal yönden tahliline dair ilk girişimi yaptı, 1959 yılında Zürih Üniversitesi'nde *Tarih ve Psiko Sosyal Yönden Atatürk* adlı bir konferans verdi. Bu konferansta tarihi referanslarla Atatürk'ün karakter analizini yaptı. Konferansın tam metni öneminden dolayı 1981 yılında kitapçık halinde basılarak tekrar yayımlandı. Eser Atatürk hakkında yayımlanan kitaplar arasındaki özgün yerini korumaktadır.

Bilimsel toplantılara katılımı ve akademik paylaşımlara özel önem vermiştir. Antropoloji Kongresi, Arsiulusal Kriminoloji

Sosyetes, Avrupa Konseyi İskan Fonu İdare Komitesi Toplantıları, Avrupa Milletleri Akıl Hıfzıssıhhası Kongresi (Müni, 1938), Avrupa Milletleri Hijyen Mantal Kongresi (Müni, 1938), Avrupa ve Dünya Mülteci Meselelerini Tetkik Birlięi Kurulu, Beynelmilel Kriminoloji Kongresi (Roma, 1938), Beynelmilel Nöroloji Kongresi (Bern, 1931), Dünya Muhacir ve Mülteciler Kongresi, Fransız Lisanı ile Konuşan Milletler Neuroloji ve Psikiyatri Cemiyeti Kongresi, Halkevleri Konferansları, Hijyen Mantal Kongresi, Hijyen Mental Çocuk Psikiyatrisi Kongresi (Paris, 1937), Lieux de Geneve Konferansı, Maarif Şuraları, Milletlerarası Sivil Korunma Teşkilatı Konferansı, Milli Türk Diş Tabipleri Kongresi, Milli Türk Tıp Kurultayları (defaeten), Neşriyat Kongresi, Tıbbi Psikoloji Kongresi (Londra, 1938), Yüksek Maarif Şurası; katıldığı tespit edilebilen bilimsel toplantılar arasında yer almaktadır.

Öğrencilik yıllarında başlayan yayın hayatı, fakülteden mezuniyeti ile birlikte mesleki çalışmalara yöneldi. Psikiyatri, nöroloji, bağımlılıkla mücadele, suçta sürüklenen çocuklar, zekâ tetkikleri, ruh sağlığı, felc-i umumi vd. mesleki kitaplarının yanında; toplumsal meseleleri ve çeşitli ülkelere yaptığı seyahatlerini konu alan kitapları da bulunmaktadır.

Makaleleri; Tıp Encümeni, Türk Tıp Cemiyeti, Hilal-i Ahdar (Yeşilay), Sebilürreşad, Psikiyatri Cemiyeti, Radyoterapi Mecmuası, Kızılay, Tıp Dünyası dergilerinde yayımlandı. Mesleki yayımlarının üniversite hocalığı döneminde kesintisiz devam etti.

Erol KÖMÜR

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BCA, 30.18.1.2.38.53.1. 16.07.1933.

BCA, 30.18.1.2.76.59.1. 23.06.1937.

BCA, 30.18.1.2.120.72.8. 18.10.1949.

BCA, 30.18.1.2.147.59.4. 20.11.1957.

BCA, 30.18.1.2.150.45.8. 29.08.1958.

BCA, 30.11.1.0.236.4.6. 31.03.1953.

BCA, 30.18.1.2.340.74.8. 16.09.1975.

BCA, 030.01.17.94.1, 01.03.1939.

BCA, 030.01.17.99.14. 30.09.1950.

BCA, 030.01.18.104.19. 21.06.1952.

BCA, 030.01.19.111.13. 16.12.1955

BCA, 030.01.20.114.19. 24.08.1956.

BCA, 030.01.19.111.13. 16.12.1955.

BCA, 030.01.22.126.14. 29.11.1962.

BCA, 030.01.73.461.4. 28.07.1958.

BCA, 030.01.73.461.4. 28.07.1958.

Resmî Yayınlar

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 23, Birleşim: 10, 15.11.1961, s. 219.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 1, Birleşim: 28, 03.01.1962, s.484.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 4, Birleşim: 70, 06.04.1962, s. 269.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 1, Birleşim: 14, 25.04.1962, s. 146

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 14, Birleşim: 57, 26.12.1962, s. 197.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 43, Birleşim: 146, 15.07.1965, s. 444.

Sürelî Yayınlar

Hilal-i Ahdar, 15 Temmuz, 1926.

Hilal-i Ahdar, 15 Haziran 1926.

Hilal-i Ahdar, 15 Kanunievvel, 1341.

Hilal-i Ahdar, 15 Mayıs 1926

Hilal-i Ahdar, 15 Nisan 1926.

İş Felsefe, Ahlak ve İctimaiyat Mecmuası, Nisan 1943.

Salon, 15 Ekim 1948.

Sebilürreşad, C 13, sayı 395.

Sebilürreşad, C 23, sayı 294.

Tıp Dünyası, 15 Ağustos 1929

Tıp Dünyası, 15 Mart 1930.

Tıp Dünyası, 15 Mart 1931.

Yeşilay, Mayıs,1945.

Telif ve Tetkik Eserler

AÇIKEL, Ali Naci (Naci Kasım), **Türkün Altun Kitabı Gazi'nin Hayatı**, 1928.

ARIKAN, Ayten, **Millî Türk Tıp Kongreleri (1923-1968) ve Türk Sağlık Politikalarına Etkileri**, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2005.

- Birinci Maarif Şurası Çalışma Programı Konuşmalar Lahikalar**, T.C. Maarif Vekilliği, 17-29 Temmuz 1939.
- Beşinci Maarif Şurası Çalışma Esasları Komisyon Raporları Konuşmalar**, T.C. Maarif Vekâleti, 5-14 Şubat 1953.
- CİVELEKLER, İsmail Hakkı, **Ord. Prof. Dr. Fahreddin Kerim Gökay Hayatı**, Kişiliği, Eserleri, Osmangazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2011.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, **Akıl Hastalıklarının Tahaddüsünde İçtimai Amillerin Roller**, Kader Basımevi, İstanbul 1939.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, **Akli Hastalıklar**, Kader Matbaası, İstanbul 1925.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, **Fertler ve Milletlerarası Anlaşmanın Biyolojik ve Psikolojik Esaslar**, Kader Basımevi, İstanbul 1940.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, **İçki ve Melekat-ı Ruhiye**, Kader Matbaası, 1923.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, "Psikopat ve Aptal Çocukların Terbiyesi", **Birinci Milli Türk Tıp Kongresi Zabıtnamesi**, Ankara 1925, s.290-293.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, **İnkılap Çocuğunun Terbiyesinde Ruhi ve Ameli Esaslar**, Kader Matbaası, İstanbul 1933.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, **Kinli ve Dertli Avrupa Seyahat İntibaları**, Kader Basımevi, İstanbul 1947.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, **Sıkıntılıların Psiko ve Fisyo Patoljisi**, Kader Basımevi, İstanbul 1941.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, **Sinir Hastalıkları Nöroloji**, İstanbul 1946.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, **Gebelik Psikozları", İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, Klinik Neşriyat ve İstatistikler**, İstanbul 1946.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, "Kloro Lökemia'ya Bağlı Medulla Kompresyonu ve Yumuşaması", **İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, Klinik Neşriyat ve İstatistikler**, İstanbul 1946.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, "Memleketimizde Friedreich Ataksisi", İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, **Klinik Neşriyat ve İstatistikler**, İstanbul 1946.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, "Miyelloz Fünküller Vakası", İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, **Klinik Neşriyat ve İstatistikler**, İstanbul 1946.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, "Parkinsonlılarda Sulfate de Magnesi Tedavisi", **İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, Klinik Neşriyat ve İstatistikler**, İstanbul 1946.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, "Sinir Hastalıkları Sahasında Yeni Görüş ve Yayınlar", **İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, Klinik Neşriyat ve İstatistikler**, İstanbul 1946.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, **Şimalden Notlar**, İstanbul 1948.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, **Şimalden Notlar**, Kader Basımevi, İstanbul 1948.
- GÖKAY, Fahreddin Kerim, **Tarih ve Psiko Sosyal Yönden Atatürk**, İstanbul 1981.

GÖKAY, Fahreddin Kerim, **Tarih ve Psikososyal Yönden Atatürk**, İstanbul 1981.

GÖKAY, Fahreddin Kerim, **Türkiye’de Çocuk Cürümleri**, Kader Basımevi, İstanbul 1938.

GÖKAY, Fahreddin Kerim, **Türkiye’de Felc-i Umumi Meseleri**, Kader Matbaası, İstanbul 1927.

GÜZEL MUMYAKMAZ, Hatice, “Yeşilay (Hilâl-i Ahdar)”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/yesilay-hilal-i-ahdar>, (Erişim Tarihi, 16.01.2024).

Rehber-i İttihad-ı Osmani Mektebi Talebeye Mahsus Dahili Talimatnamesi, 1331.

Rehber-i İttihad Müessesesi Leyli Nehari Talebe ve Ebeveynlere Mahsus İzahname, 1331.

EK:

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/fahrettin-kerim-gokay-1898-1987/?pdf=6927> adresinden erişilmiştir